

Prva zgodba: O eni skrajnosti individualizma

V filmu Seana Penna, z naslovom [Into the Wild](#), se Christopher Johnson McCandless, eden najboljših študentov Univerze v Atlanti, po končanem študiju odloči za pobeg. Čimprej hoče namreč zbežati na Aljasko. Sliši se dokaj enostavno, a stvar še zdaleč ni tako preprosta: ne mučijo ga kakršnekoli finančne težave ali materialne pomanjkljivosti, njegovo življenje se je, kot ljudje sicer radi klišejsko posplošimo, pravzaprav šele zares začelo. Pred Christopherjem je le še izjemna priložnost, da naredi svojo prihodnost karseda svetlo in začne graditi uspešno kariero.

Toda – tega ne bo storil. Moderni svet, v katerem živi in ki mu je odprl nova vrata, zanj ni pravo mesto. Vsebuje preveč slabih stvari – pretirana dinamičnost, vseprisotna tekmovalnost, podvrženost uspehu –, zaradi katerih v njem ni vredno živeti. Človek v takšnem okolju izgublja vsakršen občutek svobode, zato mu ne preostane drugega, kot da se reši teh verig. Christopher bo postal svoboden šele takrat, ko se bo rešil vseh oblik prisile in komande: takrat, ko ga ne bodo obdajali nikakršni *družbeno pogojeni* problemi. Zaradi tega se je odločil, da mora zbežati stran, daleč od vseh, saj bo lahko le v individualnem stiku z

nevtralnimi naravnimi

okolščinami dosegel ideal popolne svobode eksistence. Liberalističen argument osebne svobode, ki se udejanja v

»vračanju k naravi«

, se – zdaj za Alexandra Supertrampa (v radikalnem obratu je potrebno počistiti z vzemi ostanki prejšnje realnosti, tudi z imenom) – v končni instanci pokaže kot napačna izbira. Skrajna oblika iskanja stroge individualne svobode glavnega akterja zgodbe pripelje do povsem obratnega zaključka, kot si ga je zamišljal pred odhodom v samoto.

Ugotovi dve bistveni stvari: prvič, iskati svobodo in srečo v *popolni izoliranosti od družbe* ni mogoče oziroma je brezpredmetno, saj pušča odnos do ostalih posameznikov povsem nedotaknjen. Čemu torej svoboda, če je ni mogoče udejaniti v resničnem svetu medsebojnih odnosov? »Happiness is only real when shared« zabeleži Christopher v svoj dnevnik, ko se spominja radostnih trenutkov, ki jih je pred tem preživel z družino in s prijatelji na poti v divjino; in drugič, tudi narava sama po sebi ni »nevtralna«, zaradi česar je potem takem neizpodbitno, da na različne načine omejuje posameznikovo svobodo. Ko namreč Christopher spozna svojo zmoto in si želi vrniti nazaj v

*družbeno
realnost*

ter tako začeti ponovno iskati (redefinirano) svobodo, je zanj prepozno. Naravne zakonitosti (huda zima, narasla voda, pomanjkanje hrane, strupene rastline, ki jih nevedoč uživa) so mu odvzele svobodo in življenje hkrati.

Druga zgodba: O drugi skrajnosti individualizma

V *Bankirju anarhistu*, ki ga je pred skoraj stotimi leti spisal Fernando Pessoa, prijatelja razglabljata o pomenu anarhizma in svobode. Bankir, monopolistični trgovec, svojemu sogovorniku na koncu pogovora (podrobnejša pojasnjevanja v tem kontekstu namenoma izpuščam, ker bi v tej razpravi odprla preširoke dileme) dokazuje, da je samo on pravi anarhist in da je samo on prišel dejansko do popolne svobode, ker se je edini držal načel anarhizma tako v teoriji kot tudi v praksi. Ugotavlja namreč, da je do svobode mogoče priti samo z ločenim, individualnim delovanjem, saj vsakršna drugačna pot posega v svobodo drugega posameznika, kar situacijo zopet vrača v izhodiščni (nesvobodni) položaj.

Pojasnjeno z zgodbo: bankir se sprva odloči, da se bo poizkušal znebiti (nenaravnih) *družbenih utvar*, ki so izvor zatiranja svobode in s tem enakosti ter pravičnosti, skupaj s svojimi somišljeniki (v smislu skupine kot skupnosti, ki se bistveno razlikuje od »pripadajoče« družbe), s katerimi bodo začeli graditi novo realnost brez predsodkov in nadvlade – takšno družbo, ki bo omogočala »nastanek bodoče svobode«. A eksperiment se je izjalovil: znotraj skupine se je vzpostavila oblika tiranije. Pojavili so se voditelji, ki so drugim ukazovali in vsiljevali svoje mnenje, s čimer so zopet prišli do razlike med nadrejenimi in podrejenimi. Nastala je paradoksalna situacija: ljudje, ki so jih zatirale že same družbene utvare, so med seboj ustvarili *novo obliko tiranije*

, četudi so si prizadevali za njeno uničenje in ustvarjanje svobode. Bankir tako sklepa, da kolektivno delovanje v praksi ne more voditi do zamišljenega ideala, brez tega da bi hkrati uničilo svoj lasten cilj odprave neenakosti. Rešitev je tako možna zgolj v samostojnem delovanju proti družbenim utvaram, saj le na ta način ne ustvarjamo nove tiranije, ker nihče ne vpliva na drugega in mu tako ne more kratiti svobode. Dosledni anarhist spozna, da se mora posvetiti odpravi najpomembnejše družbene utvare – denarju. Osvoboditi se mora izpod njegovega vpliva.

Na voljo ima dve možnosti: prvič, lahko bi storil enako, kot je ravnal McCandless. Odšel bi proč od civilizacije, toda s tem bi samo pobegnil od problema: »Tisti, ki se izogiba boju, v njem ni premagan. A premagan je moralno, ker se ni bojeval«; in drugič, ker se odloči za boj, sklene, da

Prispeval Jure Lesjak
Četrtek, 03 Julij 2014 09:50

---

se bo postavil nad denar – in sicer tako, da si ga bo pridobil v takšni količini, da ne bo več čutil njegovega vpliva. S tem se osvobodi njegove moči in doseže svobodo. Problem je seveda v tem, da se s tem v največji možni meri približa zgolj individualni svobodi, ki pa, tako bankir, je v nobenem primeru ni onemogočal doseči tudi drugim. Še več: če bi ostale posameznike silil ali pa jim pomagal, da mu sledijo, bi jim odvzel svobodno voljo delovanja, kar bi zopet vzpostavilo neko obliko tiranije. Vsak posameznik ima tako možnost, da sam najde lastno (dejansko) svobodo, a samo v primeru, da niso družbene utvare njegovih *naravnih lastnosti* privedle do takšne skrajne točke sprevrženosti, kjer bi bila njegova osvoboditev

kontradiktorna

z njegovim

(logičnim)

razumevanjem (ne)svobode (podrejenosti) – bila bi torej

tiranija

Tretja zgodba: O skrajnosti (individualnega?) kolektivismu in iskanju »skupne-svobode-brez-definicije«

Skrajne oblike individualnega iskanja osvoboditve, ki sicer skozi subjektivno dožemanje lastnega položaja dosežajo določeno mero (navidezne) emancipacije, se zdijo ravno tako nezadosten odgovor, kot se poizkuša to na vsak način prilepiti nasprotni strani, ki (»zaradi sprevrženosti naravnih lastnosti«) ni zmožna detektirati potencialne osvoboditve. Povedano drugače: bankirjeva realnost, četudi (osebno) osvobojena, je prav tako ujeta v brezizhoden položaj, kot je v le tega podvržena tudi permanentna nezmožnost (ostalih) posameznikov po dožemanju svobode. Ključno lastnost problema gre tako iskati v neskončnih dimenzijah (totalitete) družbenega sistema, posebnost katerega je tudi v tem, da se ohranja ne glede ali pa prav zaradi tega, ker dopušča večplastno relacijo dožemanja koncepta svobode: podrejene sili v percepcijo neizbežnosti svojega položaja, »osvobojenim« pa nudi prostor individualne svobode, ki pa jo lahko dosežejo zgolj sami zase, v primeru, da s tem privilegijem ne posegajo v svobodno voljo celotne strukture družbenega sistema. Z eno besedo: svobodo definira sistem vseobsegajoče oblasti.

Z interpretacijo individualnosti dveh skrajnih primerov lahko potegnemo vzporednice tudi na širši teren družbenega delovanja. Skupnostim, ki v svoji osnovi zasledujejo drugačne cilje od dominantnih, sistem dopušča njihovo drugačnost, vse dokler ni ogrožena njegova afirmacija nadvlade in superiornosti nad specifičnimi karakteristikami posamezne (drugačne) skupnosti. V

Prispeval Jure Lesjak
Četrtek, 03 Julij 2014 09:50

---

tem primeru je drugačnost celo zaželjena, saj s tem širi meje definicije (sprejemljive) svobode, ki sistemu služi, da se reproducira z manjšo možnostjo družbenih problemov in konfliktov. Sistem skupnostim daje na voljo možnost identične situacije oziroma *domnevne alternative*, kot sta ju izbrala McCandless in bankir anarhist: ponudi lažen občutek svobode, emancipacije in avtonomnosti, ki jo lahko, sicer z ožjim dojetjem bistva, primerjamo z Brechtovimi dognanji gospoda Keunerja, da »[k] Velikemu redu sodi pravica ljudstev do samoodločbe /.../, če predpostavljamo, da delujejo v dobro Velikega reda.«

S tem sklepom se kritično približamo omejenosti tako imenovane »začasne avtonomne cone« (Bey), ki beži pred sistemsko obremenjenostjo in skuša vedno znova (redefinirati) prostor svobode zase, pri čemer s svojim delovanjem ne predstavlja nikakršne grožnje sistemu (npr. oblasti države) (Neal). Kot v prejšnjih primerih tudi v tem opazimo, da je (individualni?) pobeg posameznih skupnosti nezadosten, saj širi (domneven) prostor svobode zase zgolj zaradi lastnih interesov, glavni vir njihovega zatiranja pa pušča nedotaknjen, zaradi česar njegova nadvlada ne more biti v nobenem primeru postavljena pod vprašaj. Možen vmesni zaključek je lahko tako samo sledeč: »pobegniti« je potrebno v družbeni boj z vsemi oblikami prisile, ki si prizadevajo za onemogočanje svobode drugih, da bi s tem potrjevale in konsolidirale svojo lastno superiornost. Skupnosti v uporabi se morajo nujno pridružiti družbenopolitičnemu boju, ki naslavlja problematiko samega sistema in strukture družbenih odnosov ter relacij moči. Njihova naloga ni zgolj v tem, da si prizadevajo za določeno *stopnjo avtonomije* – njihovi interesi morajo nujno biti širši: s pomočjo skupnih imenovalcev posameznih družbenih gibanj (afiniteta) zasledovati možnost *sta*
Ine družbene transformacije
, ki bo v vsaki direktni akciji poizkušala načeti ter odpraviti vzorce neenakosti in preprečevanja svobode.

Samo skupni angažma po preseganju ločenih (brezmočnih) subjektov (Day) lahko torej resnično ogrozi obstoječi družbeni red, pri čemer v nobenem primeru boja ne gre reducirati na homogenost (pravega) odgovora. Nasprotno: morebitni nastanek (prave) homogene skupnosti mora zamenjati *heterogeno mnoštvo različnih solidarnostnih skupnosti*, ki hkrati težijo k inkluzivnosti ter puščajo odprt prostor za udeleževanje specifičnosti in identitet. Mnogotere skupnosti si morajo tako prizadevati za iskanje renovacije »skupne-svobode-brez-definicije«, ki ni nikoli povsem dosegljiva, saj bi točka, ko bi jo dejansko dosegli, predstavljala njeno osnovno zanikanje – *novi obliki*
tiranije